

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
משפטים
שבט ה'תשע"ט ב'ש"ל
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

הנהגות וחומרות לימי שובבי"ם ת"ת.

הלכות ריחוק מן העריות, איסור חיבוק ונישוק ואפילו לחיצת יד בין קרובי משפחה, דין חיבוק האם את בנה והאב את בתו, מה הדין לגבי נכדים, ותשובה למ"ש בספר "ואין למו מכשול" על מ"ש מרן שליט"א בעיני יצחק לגבי דברי הרמב"ם בפירוש המשניות בעניין זה.

דבריו בעניין איסור יחוד עם איש שהפך עצמו לאשה או ההיפך, והתייחסות לראיה כביכול שהביא מדברי רש"י במגילת רות.

השלמה בעניין הספר פסקי תשובות ומנהגי תימן.

המשך בעניין חשיבות העברת מסורת הגיית התורה בגירסא נכונה, והתייחסות לבחורי ישיבות או אברכים הגורסים לימודם כפי שלמדו אצל האשכנזים מטעם שאדם מדבר בלשון רבו.

אודות תלמידי חכמים המזלזלים ח"ו בהוריהם בני הדור הקודם כיון שאינם למדנים גדולים.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 481

השיעור מוקדש לרפואת והצלחת הרך הנימול שלמה יצ"ו,

בן לידידנו הרב מתתיהו יהודה גוטמן יצ"ו,

ולרפואת אמו היולדת שתחי'.

המקום ב"ה ירצה נזבתו ויברך מעשה ידיהם, מכל צרה ונזק

יצילם. ויזכו הוריו לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, וימלא כל

משאלות לבם לטובה, אכ"ר.

השיעור מוקדש לרפואת והצלחת הרך הנימול שלמה יצ"ו, בן לידידנו הרב מתתיהו יודא גוטמן (בדיחי) יצ"ו, ולרפואת אמו היולדת תחי'.

המקום ב"ה ירצה נדבתו ויברך מעשה ידיהם, מכל צרה ונזק יצילם. ויזכו הוריו לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, וימלא כל משאלות לבם לטובה, אבי"ר.

הנהגות וחומרות לימי שובבי"ם ת"ת.

שובו בָּנִים שׁוֹבְבִים נָאָם יי' [ירמיהו ג', י"ד].

אנו בפרשה האחרונה של שובבי"ם, היא פרשת משפטים. לא דיברנו השנה על זה כמו בשנים שעברו, כי זכינו שבחברת דברי חפץ כרך י"א שיצ"ל בתשרי, יש מאמר מיוחד שכתבנו בס"ד על הנושא הזה. לפי מה שאני יודע, הרבה למדו אותנו, התחזקו והתעודדו ממנו. מי שעדיין לא שם לב אליו, יכול לעיין שם.

ובכל אופן אמרתי כי עתה שאנו בסוף ימי השובבי"ם, ועדיין לא הסוף ממש, כי עוד יש לפנינו את פרשיות תרומה ותצוה, כיון שהשנה מעוברת. השנה בגלל זה יש יותר תועלת בשובבי"ם ת"ת. הקב"ה "נותן" לנו את אפשרות התיקון. לכן, הַחֲלֹשׁ יֹאמֶר גְּבוֹר אָנִי [ויאל ד', יז]. מי שעד עתה התרשל, שידע שהימים הללו קדושים ומיועדים לתיקון. שיזהר שלא להפסיד את ההזדמנות שבאה לידי, לא להחמיצה. עוד יש את השבועיים הנותנים, לנצל אותם.

פרסמו בכמה ישיבות הנהגות לימי השובבי"ם מאת הגר"ש דבליצקי יצ"ל בכתב ידו. הוא בעצמו עסק בנסתרות, אבל הנהגות אלו מיועדים אפילו לאנשים פשוטים שלא נכנסו לפני ולפנים. לכן מציע הגר"ש דבליצקי י"ב דברים להתחזק בהם.

וכך הוא כתב [בשנת ה'תשע"ח] מלה במלה:

תיקונים לימי השובבי"ם שווים לכל נפש.

א. לפני תפילת שחרית לתת פרוטה למתן בסתר או לעני בידו. הוא מדגיש לתת "בידו", וזה עוד לפני התפילה. איני יודע אם הוא מתכוון ממש לפני ההתחלה, או כמו שנהוג בד"כ בויברך דויד. אבל מסתמא גם הנותן בפסוקי ויברך דויד הוא נקרא לפני התפילה, כי זה נחשב לפני התפילה. כשהאר"י אמר לתת צדקה בויברך דויד, זה נקרא עדיין לפני התפילה. תפילת שחרית מתחילה מיוצר. הזמירות הן כמו הקדמה, וברכות השחר הן עוד מלפני כן. ההמונים קוראים להכל ביחד תפילת שחרית, כיון שהם נאמרים בבת אחת. ומסתמא הכוונה למה שאמרנו.

מי שנוהג לתת בכל השנה, אולי ראוי שיוסיף בימי השובבי"ם כפול.

ב. להתפלל שחרית כסדר כל התפילה, כולל קרבנות בלי שום דילוגים והשלמות וכו', בכל נוסח שהוא רגיל. ואם אפשר שיהיה כותיקין. להשתדל בימים האלו להתפלל כמצוה מן המובחר. אבל דוקא במנין שנוהגים כפי הנץ הנראה, כי כפי הנץ החשובני זה חשש של בדיעבד. כידוע יש הנץ הנראה, ויש את הנץ החשובני הנקרא "הנץ האסטרנומי", והוא מעורר לקרוא כפי הנץ הנראה.

הוא גם אומר לקרוא את כל התפילה בלי דילוגים, כולל הקרבנות. הרי מובא בש"ע ואו"ח סימן א"ז, לומר תורת פרשת חטאת ופרשת אשם. אמנם בסידורים שלנו התימנים, אין את התוספות האלו. בנוסחאות של עדות אחרות יש. אצלם זה כתוב בסידור, והם לא אומרים. אנו יכולים לומר, "ברוך שפטרנו", כיון שאצלינו זה לא כתוב בסידור. לא קבעו לנו אבותינו תוספות אלו בתורת חובה או כמעט חובה. אפילו לא הביאו זאת בסידורים. ואפילו הגאונים ורבינו הרמב"ם לא הזכירם בכלל.

ד. בברכת תקע בשופר יש בסידורים הישנים הגדולים יהי רצון מיוחד לעניני השובבי"ם, להתפלל אותו שחרית מנחה וערבית. מה שהוא אומר כי זה נמצא בסידורים הישנים הגדולים, הכוונה לסידורים של האשכנזים. משא"כ בסידורי הספרדים, זה מופיע כיום אפילו בסידורים הקטנים. אצל האשכנזים זה היה נפוץ יותר בעבר, בסידוריהם הישנים והגדולים.

ומדגיש הגר"ש דבליצקי סברא משלו, אבל דוקא רק במחשבה ולא בדיבור, כי על פי ההלכה הנגלית אין לזה שום שייכות לברכה ההיא, וממילא הוי הפסק, ולכן רק במחשבה. אבל כבר אמרנו בזמנו [שיעור מוצש"ק ב"א ה'תשע"ח] כי אפשר לאמרה אפילו בפה ממש באמצע התפילה.

הגר"ש דבליצקי טוען, שלא שייך לומר את נוסח 'יהי רצון' בתוך התפילה, כיון שלפי הפשטנים זה לא שייך לברכה, הגם שעפ"י הסוד זה שייך לשם. הוא לא אומר זאת רק בגלל הפשטנים, אלא גם בגלל המקובלים. והוא בעצמו גם כן כך נהג.

בזמנו הסברנו בס"ד, שהדבר מותר, ואמרנו שלושה תירוצים ליישב את מה שהוא טוען. מקובל בכל הספרים לומר זאת אפילו בפה, ואף אחד לא חשש להפסק, כפי שאלתו כי רק עפ"י הסוד זה קשור לברכה, ולפי הפשט אין לומר זאת. אז בשיעור אמרנו ג' תירוצים, והשנה זכיתי בס"ד לומר תירוצ רביעי.

הבנתי את התירוצ, מתוך מה שכתוב בספר "אור לישרים", שנתחבר על ידי מה"ר זרח איידלליץ, תלמידו המפורסם של הגר"א אייבשיץ בעל הכרתי ופלתני. הוא ספר חשוב מאד הכולל בתוכו דרשות. ושם [דרוש א', דף כ"ה ע"א] הוא מדבר על ענייני התיקונים לכל הפגמים.

אחרי שהוא מביא את כל התיקונים, הוא אומר בזה"ל, אך כל אלה הדברים הם לתקן הפגם (=

אבל עכ"פ לאמרם זה ודאי הנהגה טובה. ואפילו לגבי פרשת העקידה, אותה אנו אומרים בשבת. ואחרי כן פרק איזהו מקומן שלזבחים. אח"כ הודו, וברייתא די"ג מדות, ויתר הדברים. את כל זה אומרים בד"כ רק בשבת, כי אז אנשים פנויים יותר.

אולם מהרי"ץ אומר [עץ חיים דף קי"ב ע"ב] כי הן אמת שלא צריך לאמרם גם בחול, אבל זוהי מעלה למי שיכול. וזה לשונו, לא נהגו לומר סדר זה בחול כי אם בשבת לבד, מיהו האומרו אין רע. לא אמרנו שלא טוב לאמרם. אדרבה, אם יש פנאי לאמרה, מצוה גדולה וחביבה לפני המקום.

לכן אנו אומרים כי לכל הפחות, מי שיכול לומר את זה לעתים מזומנות, או עכשיו בימי השובבי"ם, מתי שהוא מרגיש שהוא יאמר זאת בחיזוק והתעוררות, ולא רק לצאת ידי חובה, (העיקר לגמור...), הרי זה דבר טוב וראוי.

וכבר אמרו חז"ל [מנחות ק"א א'], אמר רבי יצחק, מאי דכתיב, 'זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם'? כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם. בימי השובבי"ם אפשר להרוויח גם את זה.

ג. וכשסומך גאולה לתפילה במלים בא"י גאל ישראל ה' שפתי וכו', לכוון שנעשה בזה תיקון גדול, כל שכן אם זה כותיקין כנ"ל. יש פה עניין עפ"י הסוד, וכמובן שהוא לא פירט. זה גם קשור לימים האלו.

עפ"י הסוד יש בעניין חיבור הגאולה לתפילה דברים גבוהים ונסתרים. זהו בחינת חיבור יסוד ומלכות. הגאולה היא יסוד, והתפילה היא מלכות. ובמלים אחרות זה חיבור יוסף ורחל. הגר"ש דבליצקי לא פירט זאת, כיון שכאמור הם תיקונים השווים לכל נפש, לכן הוא סתם וכתב לכוון שנעשים בזה דברים גדולים, על-דרך ויהי נועם וכו', ומעשה ידינו כוננה עלינו.

הקלקול) כאשר ביארנו למעלה, אבל להחזיר שפע הקדושה אשר ירדו לחיצונים, אפילו יתן כל נביות לא מהני כי אם בתפילה ורחמים.

נראה שדילגו כאן בדפוס מלה, וצריך לומר כל אילי נביות. וכמו שאומר הפסוק [ישעיהו ס', ז'], **אֵילֵי נְבִיּוֹת יִשְׁרָתוּן**. וזה גם לשון חז"ל במסכת ראש השנה [י"ז ע"ב], **השב בינתים, מוחלין לו, לא שב בינתים, אפילו הביא כל אילי נביות שבעולם, אין מוחלין לו. אילי נביות מדבר על גידול של צאן שהוא מפותח. נביות, הוא מבני ישמעאל. ואומר האור לישירים, שלא יעזור לו שום דבר, אלא בתפילה ורחמים.**

וכבר תיקנו על זה להתפלל בברכת תקע בשופר וגו' תפילה מיוחדת לקבץ ניצוצי קדושה שירדו לחיצונים. והוא נדפס בכמה סידורים, וגם בשערי ציון. ונראה שתיקנו זאת התפילה בברכת קיבוץ גלויות, כי זה לא יעשה כי אם בשעת קיבוץ גלויות, רק שעל ידי תפילותינו מתפללים שיתקרב הגאולה. התיקון הגמור לא יהיה עכשיו אלא בעתיד, לכן אנו מתפללים שניגאל כבר, וממילא ייגמר גם התיקון הזה. ממילא גם עפ"י הפשט יש קשר לברכה, כי התיקון הגמור יהיה רק בקיבוץ הגלויות.

מובן שלא רק עפ"י הסוד זה מחובר, אלא גם עפ"י הפשט. ואף שאפשר להתווכח עם זה, מכל מקום יש לנו ישוב. בכל דבר אפשר לומר תירוץ. יש לנו חילוק, אבל לא תמיד הוא לא מחלק.

מוסיף עוד שם באור לישרים, לפי מה שביארנו שהקדושה ניתן מאתו יתברך להחיצונים, איך יכול לקחת מאתם מכל וכל, שלא יישאר מאומה, הלא כללא הוא, כל מקום שהגיע לשם הקדושה, אעפ"י שחזרה למעלה נשאר רושם. אמנם איתא שלעתיד לבוא יתהפך הס"מ למלאך הקדוש, ויִכָּנַס בקדושה, ויקח את כל אשר לו עמו.

ברוך ה', כי העיקר שהצלחנו לתרץ את מה שנהגו והנהיגו גדולי ישראל, ואף אחד לא פקפק על זה.

כעת אומר הרב דבליצקי, תיקון חמישי.

ה. **בליל שבת בכל אחד משלושת הפעמים שאומרים ויכולו לחשוב במאמר חז"ל, כל המתפלל ואומר ויכולו, מלאכי שרת מניחין ידיהם על ראשו ואומרים וסר עונך וחטאתך תכופר.** זה עם התשובה כמובן.

אצלינו אומרים ויכולו אחד בבוקר. אבל זה לא משנה, כי העיקר שאומרים שלושה פעמים ויכולו בשבת, והוא אומר שצריכים להתבונן בזה שהמלאכים אומרים וסר עונך וחטאתך תכופר. גם מהרי"ץ מביא את מאמר חז"ל זה בפירושו לתכלאל שם, אבל עתה הוא מדגיש בימי השובבי"ם שיש גם לחשוב על זה, כי כך הוא מתקשר עם המלאכים, וזה יותר מכפר.

ו. **לומר כל יום חמישה פרקי תהילים על הסדר.** כיון שאי אפשר להעמיס, מספיק לומר חמישה פרקים. אנו הנהגנו ב'שילוש' לומר עוד מזמור אחד, כי איננו יכולים להכביד על הציבור. כל יום אנו נוהגים לומר ב'שילוש' מזמור אחד, ובימי השובבי"ם שנים, לבד מאם הוא מזמור ארוך. ומי שיכול לומר חמישה פרקים, כגון מי שמשלש לבדו, זה יותר טוב. אך אין צריך דוקא אחר התפילה, ואפשר כל היום.

ז. **להיזהר מכל חלקי דיבורים האסורים כולל דברים בטלים, וללמוד שני סעיפים כל יום בחפץ חיים ה' לשון הרע, ולכן בשמירתו במשך היום, לכוון לתיקון כל הפגמים.**

ח. **להיזהר באופן מיוחד בברכות הנהנין, הן בדינים שלהם והן באמירתן כמונה מעות.** לומר מלה במלה, להיזהר בהלכותיהן, כי אף אם אדם מכוון, אבל הוא לא מברך נכון, כוונתו לא תועיל ולא תציל. לכן צריכים לדעת ולהיזהר בהלכות, ולכוון לכל הפחות אפילו את הכוונה הפשוטה.

משפטים, בביהכנ"ס החדש בוכרים ברחוב
לנדאו, ובבית הכנסת הרב פרץ זצ"ל ברחוב
מנקס עושים כל יום חמישי). זה ידוע כתפילת
הרש"ש, רבי' שלום שרעבי זיע"א.

הלכות ריחוק מן העריות, איסור חיבוק ונישוק ואפילו
לחיצת יד בין קרובימשפחה, דין חיבוק האם את בנה
והאב את בתו, מה הדין לגבי נכדים, ותשובה למ"ש
בספר "ואין למו מכשול" על מ"ש מרן שליט"א בעיני
יצחק לגבי דברי הרמב"ם בפירוש המשניות בעניין זה.

יש סור מרע, ויש עשה טוב. סור מרע הוא
למשל ריחוק מעריות. זהו אחד מהדברים
המחזקים את הקדושה.

הגמ' אומרת במס' יומא [דף ס"ט ע"ב], שאנשי
כנה"ג ביטלו את יצה"ר של העריות בקרובות
המשפחה. אז היה שעת הכושר, וביטלו את
היצר של עבודה זרה. בעבר היו משתגעים
אחרי יצה"ר, עד כדי שאמר מנשה בחלום לרב
אשי, שהוא היה מרים את חלוקו כדי לרוץ
לעבוד עבודה זרה. היצר הזה כבר אינו קיים
ב"ה. אח"כ חשבו גם לבטל את היצר הרע של
העריות, וראו שאי אפשר, כדאיתא במסכת
סנהדרין. כי העולם לא היה מתקיים בלי זה,
לכן לפחות אהני דלא מגרי ביה לאיניש
בקריקתיה.

ובכל זאת, בעוונותינו הרבים אנו רואים,
שישנם אנשים שנכשלו עם הקרובות שלהם.
הא כיצד? צריך לומר, כי היצר הרע מעצמו אינו
מגרה, אבל מי שמעצמו גורם לכך, זה כבר
החשבון שלו. הבחירה תמיד נשארת.

בש"ע המקוצר סי' ר"א סעיף ט' [דף רכ"ט]
כתבנו בס"ד כך, אסור לחבק או לנשק ולא
להתקרב כלל, לשום אחת מן העריות, ובכללן
גם חמותו וכלתו. האיסור אינו רק בנשים זרות,
אלא אפילו בקרובותיו, שהוא רגיל אתם, וכמו
שאמרנו בד"כ היצר הרע אינו מתגרה בזה,
למרות זאת איסור חיבוק ונישוק בהן הוא
מדרבנן, ואפילו הקירוב. צריכים לשמור
מרחק. ואף הן אסורות לחבק או לנשק או
להתקרב אליו.

ט. להיזהר בשמירת שבת במעשה מחשבה
ובפרט בדיבור, שלא לדבר שום שיחות חולין
עד כמה שאפשר. גם עניין שמירת שבת ידוע
שהוא אחד מהתיקונים של העוונות החמורים,
לכן לבד ממה שצריכים להיזהר מההלכות
הפשוטות של שבת, אלא גם יש להתבונן אז
בקדושת השבת, קל וחומר שצריכים להיזהר
מדיבורים יתרים בשיחת חולין, ועל אחת כמה
וכמה בשולחן שבת, **זֶה הַשְּׁלַחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ**
ו[חזקאל מ"א, כ"ב]. לא לדבר דברים בטלים על
השלחן, אלא רק ד"ת והשקפה. שיחות שהאדם
יכול לעלות ולהתעלות. סיפורי צדיקים,
וכדומה.

י. להימנע כל ימי השובבי"ם מדבר מאכל או
משתה אחד או מסוג פרי מסויים אחד, שתאב
אליו באופן מיוחד, חוץ משבתות, ר"ח וט"ו
בשבט. אם נמנע האדם ממאכל מסויים שהוא
אוהב, הרי זה נחשב תענית.

ישנה תענית חשובה יותר, שאיני יודע מדוע
הוא לא הזכירה, היא הנקראת תענית
הראב"ד, זו תענית לאדם שכבר התחיל
לאכול, שיפסיק באמצע.

הרב דבליצקי מדבר על אדם שלא אכל בכלל,
שלא יאכל, ותענית הראב"ד היא באדם שכבר
אוכל, שיפסיק באמצע אכילתו. הראב"ד סובר
שיש לזה מעלה של תענית. יותר קשה לאדם
להתגבר על עצמו ולהפסיק, אחרי שהוא כבר
טעם מהאוכל, מאשר אדם שנמנע מראש
מאכילה.

יא. ובענין התענית, אם אפשר, יום אחד
בשבוע, רצוי ביום חמישי. ובשבוע של ר"ח,
בערב ר"ח במקום יום חמישי. באות הקודמת
הוא דיבר על אדם שאינו מתענה, ועתה הוא
מוסיף שאם אפשר להתענות זה רצוי.

יב. להיות פעם אחד במנחה במקום שהש"ץ
עושה את הכוונות של השובבי"ם ומוציא את
כל הציבור. (הרב פנחסי נ"י יעשה כעת בפ'

וכן הדין אפילו באחותו ודודתו, דהיינו אחות-אביו או אחות-אמו וכיוצא בהן, למרות שאין לו בכך הנאה מפני קורבת המשפחה שביניהם, אף-על-פירכן הדבר אסור, והוא נחשב אף למגונה מאד.

לצערנו, ההמוניים אינם מקפידים בזה. כנראה בציבור החרדי כיום, כבר יודעים להיזהר. אבל בעבר, מצוי היה שאפילו אנשים יראי שמים לא היו נזהרים בזה. אבל לא היה זה אלא בתום לב. הם חשבו שבתוך המשפחה מותר. הבעי"ה היתה נפוצה בכל העדות. החיד"א [בספרו מחזיק ברכה סי' תר"ג סק"א] ממליץ על כך את הפסוק [תהלים כ"ב, י"ב], **פִּי צָרָה קְרוֹבָה**. צריכים ללמד אותם שזה אסור. אין הבדל בין אחות לדודה, זה אסור. הנשים חושבות שמותר. אפילו ראו אנשים בעבר יודעי ספר שהקילו בזאת, ולמה אתה מחמיר פתאום? צריכים להסביר להם שזה אסור, ואולי אפילו להראות להן כתוב בספר, כך זה ישכנע יותר.

וכן אסור ללחוץ ידיים כדרך שרגילים מקרוב ידידים ורעים כשהם נפגשים או נפרדים, גם אם האיש והאשה אינם עושים זאת אלא לשם נימוס בלבד, או כדרך הסוחרים להוראת גמר העסקא. בד"כ מקובל אצל חברים וידידים שלוחצים ידיים לאהבה וחיבה, לכן זה גם אסור. ולמי הדבר כן מותר? זולתי האב עם בתו, והאם עם בנה, מותרים בחיבוק ונישוק, וכל-שכן בלחיצת ידיים.

ואך אם הם "חורגים" או "מאומצים", אסור. ולכן בדרך-כלל צריך להודיעם שאינם הוריהם האמיתיים, כדי שלא יכשלו באיסורים ובגדרים של-גילוי עריות. בבנים חורגים ומאומצים אין את הקשר האמתי, וזה אסור.

והנוהגים להקל גם באב עם בת-בנו ובת-בתו, ולאם עם בן-בנה ובן-בתה [וכן לאח עם אחותו הקטנה, עד גיל שלוש שנים, בערך] יש להם על מה שיסמוכו, כי באלו, אין החיבוק והנישוק

לשם הנאה דהיינו מפני חיבת אישות, רק לחיבת הקורבה. לא כתבתי שזה מותר, אלא שיש על מה שיסמוכו.

שאלה מהקהל: אבל הני מילי קטנים בלבד.

תשובת מרן שליט"א: כיון שעוררת זאת, נאמר את ההלכה בזה. גם לאמא עם בנה, ולאב עם בתו, אין אנו מתירים אלא בקטנים עד גיל אחד עשרה או שתים עשרה. יש פוסקים שהתירו יותר, ואפילו לנשואים, היינו בן נשוי עם אמו, ובת נשואה עם אמה. אם תראו אנשים שעושים זאת, אין צריכים למחות בהם, אבל זה לא רצוי.

זאת לא הסברתי בגוף הסעיף, אלא בהערות. והמסקנא היא שלשיטתנו אין זה מותר אלא עד גיל י"ב שנים, וממילא קל וחומר בנכדים. ויש אומרים שבנכדים אפילו פחות מזה, אין דינם שווה לבן ובת, ואסור לחבקם ולנשקם.

וסיימנו שם בהלכה, [ואכן כאשר זה לשם הנאה, אסור אפילו לאב עם בתו הקטנה]. אבל שאר קרובות, אין היתר בכל אופן. ורבים מההמוניים טועים בכך, ומצוה להזהירם וללמדם שהדבר אסור, כי לכל העם בשגגה. ולמוכיחים ינעם, ועליהם תבוא ברכת-טוב.

עוד שם בסימן ר"ג סעיף ג' [דף רפ"ה] דיברנו לגבי היחוד. הרי מותר לאב להתייחד עם בתו, וכן לאם מותר להתייחד עם בנה, וביררנו שם מה הדין בנכדים. ובעצם שני הדינים קשורים האחד בשני.

כך כתבנו שם, האב מותר להתייחד עם בתו, והאם עם בנה, גם כשהם נשואים, ואפילו לגור עמהם בקביעות. ויש אומרים שהוא הדין לנכדיהם ושאר יוצאי חלציהם. הבאתי זאת בתורת דעה, שיש אומרים כך, ולא שאנחנו מרוצים מזה.

ולפי כל הדעות הבעל מותר להתייחד עם אשתו בימי נדתה. דין זה מוסכם לפי כל הדעות.

שכתוב ובראשית כ"א, כ"ג, וּלְנִינִי וּלְנֶכְדִי.
לדבריהם מותרים עם כל יוצאי חלציהם.

אבל בפירוש המשנה לרמב"ם פ"ז דסנהדרין
מ"ד מפורש שאין היתר גם עם בת הבת ובת
הבן, זולתי לאם עם בנה ולאב עם בתו בלבד.
ונראה מדבריהם שלכל האחרונים דאשתמיט
מינייהו, שאם לא כן לא היו נמנעים מלהזכירו,
ומסתברא שהיו חוזרים בהם ואוסרים. ומהגם
שלשון הש"ע בזה מועתק מלשון הרמב"ם
בחיבורו. אם כן מה שסתם כאן, יתפרש
מפירוש המשנה שלו. על כן כתבתי רק בסגנון
שיש להם על מה שיסמוכו. וע"ע אום אני חומה
דף קי"ח אות תרל"ב ודף קי"ט אות תרל"ה
ודף ק"כ אות תרמ"ד, ושו"ת באר משה חלק ד'
סימן קל"ב וקמ"ה. ובדברינו לעיל הערה ל"א
ד"ה אמנם.

הרמב"ם במשנה תורה כתב את ההלכה הזו,
וכל הפוסקים מסתמכים עליו, ואפילו מרן
בש"ע סימן כ"א העתיקו. ובמה שלא מפורש
בדבריו שם, דנים הפוסקים בבן הבת ובבת
הבת, האם ג"כ מותרים בחיבוק ונישוק. אני
כתבתי כי נראה שאותם הפוסקים לא ראו את
פירוש המשנה להרמב"ם, ולכן הם נקטו
מדעתם שזה מותר, ואילו הם היו רואים את
דבריו שם, שמפורש שם לאיסור, היו חוזרים
בהם, כיון שאין להם הוכחות מראשונים אחרים
לבסס את ההיתר, אלא רק מפני שכך הם
פירשו את דעת הפוסקים. ואעפ"י שפה ושם
אולי יש להם איזה ראיות, אבל הם לא היו
עומדים מול הרמב"ם.

הרי הרמב"ם ידוע שהוא עטרת תפארת
הפוסקים, ואם יש ראשונים שחולקים זה משהו
אחר, אבל כאן הם לא חולקים, והרי לנו שהוא
גילה דעתו לחומרא, ואין ראיות מוכרחות
בנגד, יש לנקוט לחומרא.

כך אנו כתבנו, אבל להרב אברהם ישראל יש
השגה על זה. הוא פוסק [חלק ח' דף פ"ה] כי
החיבוק והנישוק מותר בבן עם סבתו, ובנכדה
עם סבה.

מפני מה אני חוזר בעת על ההלכות האלו?
משום שידידנו היקר, שהוא גם אחד מהמסמרים
הקבועים פה בשיעור, הרב דוד תאם יצ"ו
ממושב אחיעזר, זיכה אותי בכך שהראה
והשאיל לי את הספר "ואין למו מכשול",
שנתחבר על ידי הרב אברהם ישראל בשנת
ה'תשס"ט. שם הוא מאסף ומביא הרבה דברים
שאנשים נכשלים בהם, לעורר את הציבור.

הרב דוד יצ"ו סימן לי את כל המקומות שהוא
מביא את הספרים שלי, וראיתי ועברתי
עליהם. נוכחתי לראות שהוא מסתייע ממה
שאנו כותבים בהרבה דברים, ויישר חיליה
לאורייתא. אשריו ואשרי חלקו שהוא עבר על
הכל, וליקט כל מיני דברים. אבל על הדין
שדיברנו למעלה יש לו השגה, ואני רוצה בס"ד
לענות עכשיו על שאלתו, ולהסביר את העניין.

תחילה נקדים להביא את מה שאנו כתבנו בדין
זה, לגבי הנכדים והנכדות. אמרנו שאין ראוי
להתיר זאת כי אם בבן ובת. הבאתי את
הפוסקים שמתירים בעיני יצחק שם אות נ"ח
בזה"ל, עיין חלקת מחוקק סימן כ"א סק"י ובית
שמואל ס"ק י"ד שמתירים. וכן דעת הברכי
יוסף סק"ד, ופתחי תשובה סק"ה, ושתילי זתים
ס"ק י"ג, וערוך השלחן סעיף י' ומסגרת השלחן
סימן קנ"ב ס"ק ט"ו, ושערים מצויינים בהלכה
שם ס"ק ט"ו, ושו"ת שבט הלוי חלק ה' סימן
קצ"ח, ושו"ת משנה הלכות חלק ד' סימן קע"ג,
ושו"ת אז נדברו חלק ג' סימן ע' ושו"ת בצל
החכמה חלק ג' סימן י"ב, ושו"ת באר משה
חלק ד' סימן קמ"ה.

ולדבריהם נראה דהוא הדין עם כל יוצאי
חלציהם, כמו שמצינו לגבי היתר ייחוד עמהם
כמפורש בבית חדש סימן כ"ב וכדלקמן הלכות
איסור ייחוד סימן ר"ג סעיף ג'. וכן נראה ממה
שציין בשערים מצויינים בהלכה שם בסוף
דבריו לעניין זה. הכוונה היא לדור הרביעי, מה
שקוראים היום נינים, למרות שבעצם נין בתורה
הכוונה היא לבן ממש, כמו שמוכח ממה

וז"ל בספרו שם, ואנכי הוואה להרה"ג רבי יצחק רצאבי בשלחן ערוך המקוצר, שהביא פוסקים נוספים שכתבו להקל בזה, אולם הוסיף לכתוב שם שבפירוש המשניות לרמב"ם (פ"ז דסנהדרין מ"ח) מפורש שאין היתר לחבק ולנשק את בת בתו ובת בנו, ורק אב עם בתו ואם עם בנה מותר חיבוק ונישוק. ואילו היו רואים הפוסקים המקילים (הנ"ל) את דברי הרמב"ם הללו, מסתברא שהיו חוזרים בהם ממה שהתירו. ע"ש.

הוא מתווכח עם זה, אבל לפחות הוא כותב בלשון ענוה. ואנא "עבדא" דאמרי, דנראה לומר שאותם הפוסקים שכתבו להקל כנידון דידן, לא נעלם מהם דברי הרמב"ם הללו, ואף על פי כן סבירא להו שאין לסמוך על מה שכתב בפירוש המשניות, דהנה כתב בספר זרע חיים, שבהיות הרמב"ם בגיל כ"ג, חיבר פירוש על כל סדרי המשנה, והשלימו בהיותו בן י"ב שנה, והרמב"ם חיברו בלשון 'בני קדר' ואחר כך תרגמוהו מתרגמים רבים, ומהם שהיו יותר מלומדים בשאר חכמות מאשר יודעי ספר ומביני דעת תורה, ולפיכך רבו גם רבו בו שיבושים ממינים שונים, וכבד אזהרה שמענו שאין לייסד יסוד על דברי הרמב"ם כפירוש המשניות. והרי למשל הרשב"א פעל והשתדל שיתרגמו את פי' המשנה שכתב הרמב"ם, ונתנו זאת לאנשי מקצוע כרופאים. הרי מי יודע לתרגם? בדרך כלל אנשים שאינם תלמידי חכמים. כך זה היה בארצות ההם, ומפני כן התרגום אינו מדויק.

ומרן החיד"א בספרו דברים אחדים (דף כ"ד ס"ג) כתב, שאין לדקדק כל כך בלשון פירוש המשניות להרמב"ם, שכידוע הוא לשון מועתק, כי הרמב"ם חיברו בלשון אחרת. ובשו"ת אבני נזר (אבן העזר סימן קפו) כתב, שמבואר בפוסקים שאין להעמיד יסוד על תיבה אחת בפירוש המשניות, יען הוא מועתק מלשון ערבי. הנה אתה מדייק מלה אחת ברמב"ם? מי יודע אם הרמב"ם כתב אותה או

לא? אולי זה רק מהמתרגם, שהוסיף מדעתו מה שהוא חשב לנכון. ולא היא. וכן כתב הגאון רבי צדוק מלובלין בשו"ת תפארת צבי (יו"ד דף לג:), שקשה לבנות יסוד על לשון הרמב"ם בפירוש המשניות המועתק מלשון ערבית, והורק מכלי אל כלי. ע"כ.

אתה הראת לדעת שאין לסמוך להלכה על מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות. לפיכך מאחר שדעת רבים מן הפוסקים להקל בנידון דידן, נראה דהכי נקטינן, ואין לבנות יסוד על דברי הרמב"ם הנ"ל כדי לסתור את דבריהם. וכן תחזה לראשון לציון בשו"ת שמע שלמה (חלק ב סימן י"ב), שהתיר לנכד לנשק את הסבתא שלו דרך כבוד אפילו אם הוא גדול, והוא הדין שמותר לנכדה לנשק את הסבא שלה. ע"ש.

התשובה לדבריו היא כך. עיקר הדבר בודאי נכון, שאין אפשרות לבנות יסודות על פירוש המשניות של הרמב"ם עפ"י המתרגמים. בכל הדורות שעברו התרגומים היו די משובשים. בזמננו תרגמו את לשון הערבי בתרגומים מדויקים יותר. עיקר הקושי הוא שכל גדולי ישראל, אפילו אותם שדייקו מלים בלשון הרמב"ם, לא היה להם את לשונו בערבית. הם ראו רק את התרגום. ואפילו אותם שידעו ערבית, לא היה להם את המקור. זה היה בכת"י ספון וגנוז, ולא הגיע להישג ידם.

משא"כ בדורנו, שברוך ה' פירוש המשניות – אפילו בערבית – הוא כבר בהישג יד, שאני.

צריכים לדעת שבתימן, אפילו בעבר, כמו בזמן מהרי"ץ, עוד למדו את פירוש המשנה בכת"י כמו שהוא כתוב במקור. הרי דיברנו מקודם על השילוש. ומהרי"ץ בעצמו מזכיר את השילוש בפירושו לתכלאל [דף פ"ג ע"ב] בזה"ל, ועכשיו בעירנו נהגו לקרות פרק א' במשנה בפירושה, או בהרמב"ם, או ברבינו עובדיה. ואח"כ סימן אחד בנביאים, ואח"כ ארבעה מזמורים בתהלים. רואים ויודעים שפירוש המשנה

שערי יצחק – השיעור השבועי

או מה יש להסתפק ומה צריך לדייק היטב, הוא יכול לתרגם זאת במדויק. אם הוא לא בסוגיא, ואפשר לפרש את המלה בכמה אופנים, הוא יכול לטעות. וכבר מצאו טעויות, גם בתרגומים הכי מדויקים. אבל אם אתה יודע מה הנושא, ואתה יכול לבדוק ב"מקום התורפה", לראות אם יש מקום לזה, תתרגם כפי שמסתבר. או ישאר הדבר בספק. אם אין מקום לזה, ברור שיש לנו אפשרויות לטעות ולשנות מהכוונה. ואם לאו, ברור שאנו יכולים לדייק מזה.

פירוש המשניות בערבית, היה נפוץ אצל אבותינו בתימן. אני בעצמי זוכר ומבין שהיה זאת אצלינו במשפחה על קלף, ירושה עוד מהדורות הראשונים.

ולסיכום צריך לומר כך. צודקים כל המפרשים שהוא הביא, אבל מי שיכול לבדוק את הלשונות במקורם שהוא בלשון ערבי, אין הדברים אמורים עליו.

אותו הדבר לגבי עניין היחוד. שם בהמשך ודף רכ"ה] הוא אומר כך, ואנכי הוואה להרה"ג רבי יצחק רצאבי שליט"א בספרו שלחן ערוך המקוצר שכתב, שבפירוש המשניות להרמב"ם (סנהדרין פ"ז מ"ד) מוכח בהדיא שאסוד להתייחד עם נכדים, דכתב שם שאין היתר להתייחד אלא רק עם אמו או בתו בלבד, ודברי הרמב"ם נשמטו מהאחרונים שפסקו להתיר. ע"ש.

אולם אחר המחילה מכת"ר, נראה שאין להביא ראיה מדברי הרמב"ם הנ"ל נגד דברי רבותינו האחרונים הנזכרים בהערה הקודמת, דקשה לומר שכל הני אשלי רברבי אשר כל רז לא אניס להו לא ראו דברי הרמב"ם, אלא יתכן שראו דבריו ואף על פי כן כתבו להקל, וזאת משום דכתב גאון עוזנו החיד"א בספרו דברים אחדים, שאין לדקדק כל כך בלשון פירוש המשניות, שנודע שהוא לשון מועתק, כי הרמב"ם חיברו בלשון אחרת. ובשורת אבני נזר (אבן העזר סימן קפד) כתב, דמבואר בפוסקים

להרמב"ם בל' ערבית, היה נפוץ מאד בתימן. אולי בהמשך השיעור נביא ג"כ ממה שמהרי"ץ מביא דברים רבים שטעו המעתיקים בלשונו, מהרי"ץ העיר על טעותם בגליון המשניות שלו שיצ"ל בצילום.

אבל אף שהערת הרב אברהם ישראל שליט"א צודקת מצד עצמה, אבל אין זה אלא למי שאינו יכול לבדוק את המקור בערבית. ברוך ה' שאני למדתי את המקור בערבית, ובדקתי זאת מלה במלה, ואין פה שום מקום לטעות.

ובמלים אחרות, צריך לומר כך. בזמננו, ישנם שני תרגומים מאד מדויקים. האחרון הוא פירוש המשנה שבהוצאת מכון המאור. כל אחד מהמתרגמים הוסיף דיוקים על קודמו, כי הוא כבר ראה את מה שקודמו כתבו, והוא דייק יותר. כל אחד הוא בבחינת ננס ע"ג ענק. הוא ראה מה שנכשלו הראשונים. גם היום יש יותר אפשרויות לבדיקות והשוואות של כתבי יד, גם יש חלקים מפירוש המשניות של הרמב"ם מכתב יד קדשו בעצמו.

לכן יוצא, כל מה שהפוסקים הללו כתבו שאי אפשר לדייק מלשון הרמב"ם, הכוונה היא למי שאין לו את המקור, או למי שאינו יכול להבין את המקור. אבל אני ברוך ה' קראתי את מקור דברי הרמב"ם בלשון ערבי, ותכף נקרא זאת לפניכם ביחד, ומפורש שם לאיסור.

זכיתי ללמוד בילדותי ספרים רבים בלשון ערבי לפני אאמו"ר זצ"ל, גם היה לי שיח ושיג בזה עם הרבה תלמידי חכמים, כך שיש לי קצת מושגים בזה. וגם אם לפעמים יש מלים קשות וכיוצא בהם, זה שאני, וצריך מילונים וכו'. אבל כאן מדובר בדברים שהם ממש פשוטים.

והאמת היא, כי אפילו אם המתרגם יהיה תלמיד חכם גדול, הוא יכול לטעות. שהרי להרבה מלים יש כמה פירושים, ואפילו בלש"ק זה כך. אבל מי שעומד ונמצא בסוגיא, והוא יודע טוב מה צריך להיות כתוב,

שאינן להעמיד יסוד על תיבה אחת בפירוש המשניות, יען הוא מועתק מלשון ערבי.

וכן כתב הגאון רבי צדוק מלובלין בשו"ת תפארת צבי (יו"ד דף לג:), שקשה לבנות יסוד על לשון הרמב"ם בפירוש המשניות המועתק מלשון ערבית, והורק מכלי אל כלי, והו"ד בספר זרע חיים (סופר עמוד קלט), והוסיף, שידוע שהרמב"ם חיבר בשחר ילדותו בהיותו בן כ"ג פירוש על כל סדרי משנה, והשלימו בהיותו בן ל' שנה, והרמב"ם חיברו בלשון 'בני קדר', ואחר כך תרגמוהו מתרגמים רבים, ומהם שהיו יותר מלומדים בשאר חכמות מאשר יודעי ספר ומבני דעת תורה, ולפיכך רבו גם רבו בו שיבושים ממינים שונים, וכבר אזהרה שמענו שאין לייסד יסוד על דברי הרמב"ם בפירוש המשניות. ע"כ.

אתה הראת לדעת שאין לבנות יסוד מדברי הרמב"ם בפירוש המשניות, ואין לדקדק בדבריו כל כך, ולכן אין להביא ראיה מדבריו נגד כל דברי הפוסקים הנזכרים לעיל, ובפרט שהברכי יוסף (הנ"ל) הביא סמך להיתר זה מדברי התלמוד כפי שהזכרנו לעיל. ועל כן נראה שהעיקר לדינא להקל בזה, ופוק חזי מאי עמא דבר, ומכל מקום ראוי ונכון להחמיר בזה היכא דאפשר. ועיין עוד בשו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק א סימן ס'). כל זה מיותר. לא היה צריך לחזור על זה. וסרח העודף.

לפני שנקרא את לשון הרמב"ם בלשון ערבי, נעיר על עיקר מה שהוא טוען כי יתכן שראו דבריו ואף על פי כן כתבו להקל, כיון שאין לדקדק מלשון ערבי, שזה אינו נראה לי כלל ועיקר.

לא יכול להיות שהאחרונים ידונו על העניין הזה, וידעו ממה שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה, ויעלימו מזה את עיניהם. זה לא נכון לומר שהם ראו את דבריו, ולא התייחסו אליהם. לצערנו לפעמים אפילו למרן הכסף משנה נעלם ממנו מה שכתב הרמב"ם בפירוש

המשנה. הוא מקשה קושיא, ומתרין, ולא ראה כלל שהרמב"ם דן בזה ואמר את מה שאמר. וכן עוד גדולים.

הסיבה לכך היא משום שפירוש המשניות לא היה נפוץ אצלם, ולא היה כלל בשימושם. לכן רואים פעמים רבות, שלא הביאו ולא הזכירו את פירוש המשנה. לפעמים ראוהו, ולפעמים לא ראוהו. מסתבר מאד בנדון שלנו שהם בכלל לא ראו. אין לי ספק.

אבל אנו אומרים כי אפילו אם נסכים עמו שהם ראו, ולא היו סומכים עליו מפני חוסר הדיוק שבתרגומים, אנו אומרים דהכא שאני, והנה לפנינו נמצא פירוש המשניות להרמב"ם במקורו שהוא בלשון ערבי, וברור כשמש, ואין מקום להבין אחרת, שהוא אוסר להתייחד עם נכדתו, וכן לחבקה ולנשקה.

זכורני בילדותי שלמדתי עם אאמו"ר ספר בערבית, כמדומני הדבר הראשון שלמדתי עמו, היה זה הפירוש להלכות שחיטה, שהוא עדיין בכת"י. נקרא שְׁרָח. הכוונה פירוש. ושם פותח המחבר את הלכות שחיטה, ומסביר מה הכוונה הַלְכוֹת, (או הַלְכוֹת שחיטה), סייר תסתכרג מן אללוגה אלעבראנייה, ומן אלולגה אלסוריאנייה וכו'. פירושו הוא, שהמלה הלכות, הכוונה ללשון הליכה. נגזרת ויוצאת מהלשון העברית, כלומר לשון הקודש, ומן הלשון האשורית, הסורית.

אאמו"ר היה גורס זאת בע"פ, כדרכו בקודש. לכן זה נכנס חזק לעצמותיי, יחד עם צורת הביטוי.

בעיקבות זה זכיתי להבין במהרי"ץ את לשון התכלאל במקורו שנכתבו בלשון ערבי. ספרים נוספים. כי אפילו שכיום מתרגמים, לא מדייקים המתרגמים כמו שצריך, וחייבים לפעמים לבדוק את הלשון המקורית. ובקיצור, בס"ד יש לי קצת ידיעות בלשון ערבי. זה לא מספיק לדבר. מי שמדבר ערבית, לא בטוח שמבין

המשך השאלה מהקהל: אבל את לשון הערבית לא היה להם?

תשובת מרן שליט"א: את המקור לא היה להם, אלא את התרגום שאינו מדויק, והם לא סמכו עליו לגמרי, כיון שיתכן שהמתרגם תרגם כך עפ"י הבנתו, ויכול להיות שהוא שגה בהבנה, כי יתכנו לפעמים מלים קשות, וכתב המתרגם משהו מסויים, כפי שהוא הבין, וזה טעות.

לרוב גדולי ישראל בעבר, לא היה את לשון הרמב"ם במקורה בלשון ערבי. כל אלו שכתבו שאין לסמוך על תרגום לשון הרמב"ם, כמו החיד"א וסיעתו, לא היה להם את לשון הערבית בהישג יד. וגם למי שהיה לו את המקור, איני יודע אם הם הבינו והכירו בלשון ערבי. ועכ"פ ברור כי גם לאותם שהבינו לשון ערב, לא היה להם את הספר המקורי בעצמו בלשון ערבי, וממילא הם לא יכלו לדייק וללמוד ממנו בעצמם. לא נותר להם אלא להסתמך על התרגום המועתק, ומי יודע עד כמה הוא מוסמך, האם הוא הוסיף או גרע.

המשך שאלה מהקהל: אבל אני שואל האם המקור בלשון ערבי הוא לשון הרמב"ם בעצמו, או שגם הוא העתקה?

תשובת מרן שליט"א: בזה בודאי שאין שום ספק. אף אחד לא טען שהמקור אינו מדויק. הרי ישנם כתבי יד, ואפילו כת"י הרמב"ם בעצמו, כמה חלקים מפירוש המשנה. אפילו אם יש כמה הבדלים בין המהדורות, כותבים שיש שינויי נוסחאות, אבל אף אחד לא מפקפק בייחוס המקור בלשון ערבי לרמב"ם.

לא סלקא דעתין לומר כך. ואם אתה חושש לזאת, אזי גם על הרמב"ם בעצמו בחיבור משנה תורה תטען כן. אל תסמוך עליו, אפילו שהוא נכתב בלשון הקודש, כי מי יאמר לך שזה מדויק? אולי ההעתק משובש. בכל הדורות הסתמכנו על העתקות, ולא פקפקו בזה.

הרבה בספרים. צריך לדעת איך לקרוא, ואת כללי הכתיבה וכו'.

נקרא כעת את לשון הרמב"ם בעצמו, וכדאי למי שיש לו חוש ללשון ערבי, שישים לב ללשונו ולכוונתו.

ויגזו לאלאנסאן אן יתיחד מע אמה או אבנתה פקט – מותר לאדם להתייחד עם אמו או בתו בלבד. רק איתם. ומא סואהמא מן אנאת' אלעריות יחרם מעהן אלייחוד – חוץ מהם, שאר הנקבות העריות, אסור להתייחד עמם.

בהמשך הוא כתב גם כן כך, וליס פי אלעריות מן יחל מעהא מת'ל הדי'א אלא אלאס מע אבנהא ואלאב מע אבנתה פקט – אין מן העריות מי שמותר לחבק ולנשק אלא את האם עם בנה, והאב עם בתו, בלבד. פאן אלאס יגזו להא אן תקבל אבנהא ותלאמסה אלי אן יתם את'נתי עשרה סנה, ובעד ד'לך יחרם עליהא כסאיר אלעריות, וכד'לך אלאב יקבל אבנתה וילאמסהא חתי תתם תסע סנין ותחרם עליה בעד ד'לך – לאס מותר לחבק ולנשק את בנה, עד שיהיה בן י"ב שנה וכו'.

לגבי האם שמותרת לנשק את בנה עד בן י"ב שנה, זהו מה שאמרתי מקודם, שגם את דין זה, לא ראו הפוסקים, ולא התייחסו אליו בכלל. אלו דברים מפורשים, אין מקום להבין או לדייק ולטעון אחרת. ברור וגלוי כשמש בצהריים שהרמב"ם אוסר זאת.

אני מקווה שהרב דוד תאם יצ"ו רגוע, והתיישה דעתו...

שאלה מהקהל: אבל גם את זה המעתיקים העתיקו?

תשובת מרן שליט"א: תבין, העתקה היא תרגום. בדרך כלל לא היה לפוסקים אלא את פירוש המשנה כפי שהיה נפוץ בספרים. לא היה להם את גוף הלשון הערבית.

שאלה מהקהל: מה הדיוק מלשון הרמב"ם לאסור את החיבוק ונישוק עם הנכדה?

תשובת מרן שליט"א: מכך שהרמב"ם כותב כי לא הותר אלא לאב עם בתו ולא עם בנה, "פקט". ופירוש מלה זו היא "בלבד". והיינו שלא הותר כי אם זה בלבד. רק זה מותר. זה הדיוק שאמרנו. לא התירו חז"ל קירוב כזה בעריות אלא בשניהם בלבד. כל הדיוק הוא מהמלה "פקט", שאין לה פירוש אחר חוץ ממה שאמרנו. "פקט", "ר"ל בלבד.

שאלה מהקהל: אולי אפשר לומר שבני בנים הרי הם כבנים?

תשובת מרן שליט"א: זה הסברא של החולקים. אבל אם כדבריו, מדוע הרמב"ם כתב "פקט"? אלא לאו, אדרבה. לאפוקי מזה.

גם אם יש פוסקים שמתירים, הם לא יתמודדו עם הרמב"ם.

שאלה מהקהל: האם פירוש המשנה, אפילו אם יתברר שזו כוונת הרמב"ם ממש, מוסמך להלכה?

תשובת מרן שליט"א: אם כתוב בחיבור אחרת, אזי זה שונה, ויתכן שהרמב"ם חזר בו. אבל כאן אין לנו גילוי בכלל אפילו מראשונים אחרים. האחרונים דנים בזה כי הם חשבו והבינו שזה לא מפורש. ב"ה שפירוש המשנה להרמב"ם מאיר את העיניים. בפרט בדין הקודם שישנה התלבטות ומבוכה האם הותר החיבוק והנישוק גם בבן ובת גדולים או לא, ודנים מכח איזה דיוק מהרמב"ם בחיבור, שלא ברור מהרישא לסיפא איך לפרשו. ושם זה חזק יותר. קשה להבין כיצד הרמב"ם שיכל את ידיו בהלכה. ועתה כיון שהרמב"ם עצמו מסביר את כוונתו בפירוש המשנה, מובן ממילא למה הוא מתכוון בחיבור. אם היה כתוב מפורש אחרת, היינו טוענים שהחיבור הוא העיקר, אבל כאן לא כתוב מפורש אחרת, ומה שכתוב בפירוש המשנה, זה רק מוסיף לנו חידוד והבנה על כוונתו האמתית בחיבור.

דבריו בעניין איסור יחוד עם איש שהפך עצמו לאשה או ההיפך, והתייחסות לראיה כביכול שהביא מדברי רש"י במגילת רות.

הערה קטנה דרך אגב, שהסתכלתי בספר הנ"ל "ואין למו מכשול", על מה שהוא דן שם [אחרי כן, בדף שני] לגבי מה שקורה בעוונותינו הרבים בזמננו, שעם שכלולי הטכנולוגיה עושים מעשים מכוערים כדלהלן.

את הטכנולוגיה אפשר לנצל לטוב, ואפשר לנצל לרע. נפתחו שערי חכמה, ואפשר לנצל זאת להרבה דברים מהבחינה הרוחנית, רק שלצערנו יש המנצלים זאת לדברים בטלים, ולפעמים לדברים שממש אסורים מדינא.

אחד מהדברים הם מה שמכנים זאת במליצה, "דור תהפוכות". באמצעי כירורגיה מסויימים הופכים איש לאשה ואשה לאיש.

הוא מדבר שם על סוגי אנשים כאלו, לגבי היתר יחוד עמם. וז"ל, כיום עם התפתחות הכירורגיה הפלסטית, יש מאנשים אלו המבקשים להפוך את מינם למין האחר, כך שבאופן חיצוני תהפוך נקבה לזכר, והזכר לנקבה. וברור הדבר, שהאיברים שיוצרים לאותם אנשים שרוצים להחליף את מינם, הם אברים מלאכותיים, ואינם יכולים להוליד וללדת ילדים. האיש שהופך עצמו לאשה, כורתים לו את אבר הזכרות והאשכים וכו'.

הדבר ברור, שניתוחים לשינוי מין, אסורים בתכלית על פי התורה, מפני שעשייתם כרוכה בכמה איסורים, מהם שאסורים מהתורה, ומהם שאסורים מדברי סופרים, כגון, סירוס, לא ילבש גבר שמלת אשה, חבלה, הסתכנות, לפני עור לא תתן מכשול, ועוד. הגם שזה אסור, נניח שאותם האנשים רוצים לחזור בתשובה, ועתה הם שואלים מה דינם, כאיש או כאשה? גם בעיקר הדין צריך לברר זאת. המציאות היא שאדם כזה מגיע לפנינו, ונשאלת השאלה האם מותר להתייחד עמו או לא?

שערי יצחק – השיעור השבועי

המדפיסים לא הבינו זאת, והורידו את היו"ד, ומזה יצא הטעות. בכמה ספרים נפוצה הטעות הזו, ויש ספרים שהדפיסו כהוגן. לרב המחבר הנ"ל הזדמן ספר מוטעה, והוא לא הבין שאין משם שום ראיה, ולא קשור האחד לשני.

שאלה מהקהל: מה הדין ביחוד עם אנדרוגינוס?

תשובת מרן שליט"א: יש פה ספק, ויצטרך להחמיר [עי' ש"ע אבן העזר סי' כ"ב סעיף י"ב, וביאור הגר"א שם, ושאר אחרונים]. גם לגבי הרהור, מסתבר שהוא הדין. והרי הרהור אסור בלאו הכי.

שאלה מהקהל: האם יש כיום אנשים שנולדים אנדרוגינוסים? האם זה מעשי בכלל?

תשובת מרן שליט"א: יש בודדים כאלה.

בספר גן נעול [על הלכות יחוד פרק ראשון דף ל"ג] קלט את הטעות, אבל הוא לא תיקן אותה אלא לחצאין. וכך כתוב שם, **זכר שאינו אשה**. הוא היה צריך להוסיף גם יו"ד, אבל לכל הפחות הוא עשה מפיק. בלי יו"ד זה גם טעות, אבל כנראה שזה הספר שהגיע אליו, וראה צורך לפחות להוסיף מפיק. הוא הבין שזה לא יתכן.

אלא שהוא מעיר שם הערה חשובה, וכי לפי רש"י מותר לאשה להתייחד רק עם בעלה? זה לא נכון, והרי גם עם אביה היא יכולה להתייחד, לאב עם בתו מותר היחוד. יש גם שמתירים יחוד עם הסב, ויש המתירים עוד יחוד אח ואחות לפרקים. ממילא אי אפשר לומר שמותרת האשה להתייחד אך ורק עם בעלה. זו הערה טובה דרך אגב.

שאלה מהקהל: היום יש אנשים שאי אפשר אפילו להבחין אם הוא גבר או אשה, מה הדין להתייחד עמם?

תשובת מרן שליט"א: אם זה ספק, צריך להחמיר.

ישנו ספר מיוחד שנתחבר על הנושא הזה. חכם אחד כתב חיבור שלם לברר את הדינים שלהם, והוא נקרא "דור תהפוכות".

נהדר אנפין לנדון דידן. הנה מבואר בשלחן ערוך (סימן כ"ב סעיף א') שאסור להתייחד עם ערוה מהעריות, מפני שדבר זה גורם לגלות ערוה. ולכן אשה שהפכה עצמה לאיש, אסור לאשה להתייחד עמו. וכן גבר שהפך עצמו לאשה, אסור לאיש להתייחד עמה, מפני שעלולים להיכשל בעבירה. הרי אסור היחוד הוא בגלל החשש שיגרום לגילוי עריות, לכן מותר לאיש להתייחד עמו. אבל מותר לאשה להתייחד עמה, מפני שאין לו גבורת אנשים כלל ועיקר. עכת"ד. מותר לאיש כזה שנהפך לאשה, ולאשה שהיא כך מתחילת בריאתה להתייחד יחדיו.

כך נפסק להלכה, אבל מוסיף על כך המחבר חידוש מעניין, שאם הוא היה נכון, אזי הוא היה ממש הברקה.

ומצאתי לזה רמז בפירוש רש"י על מגילת רות (א' ט"ז), שנעמי אמרה לרות, אסור לנו להתייחד נקבה עם זכר "שאינו אשה". אמרה לה רות, "באשר תליני אלין". רות הסכימה עמה, ואמרה כי היא תקבל על עצמה להתייחד רק עם מי שמותר.

והמדקדק בדברי רש"י יראה, שרק עם זכר שאינו אשה אסור להתייחד, אבל זכר שהפך עצמו לאשה, מותר לאשה להתייחד עמו. ואין חדש תחת השמש. כבר חז"ל ורש"י דיברו על כך, ואין חדש תחת השמש. היה להם זכר שאינו אשה.

האם מישוהו פה מבין את הטעות? אם זה היה אמת, לכאורה זו מציאה גדולה. אבל הוא פשוט לא קורא נכון. לא הוא האשם, אלא הדפוס הטעה אותו. לא קוראים, זכר שאינו אשה אלא זכר שאינו אישה, כלומר זכר שאינו בעלה...

השלמה בעניין הספר פסקי תשובות ומנהגי תימן.

בזמנו דיברנו [שיעור מוצש"ק וארא ה'תשע"ט] בקשר לספר פסקי תשובות, שידידנו הרב ליאור מעלם יצ"ו פנה אל הרב המחבר שליט"א שיכניס בספרו את מנהגי תימן. אז הזמן היה קצר, ואמרתי זאת ממש בראשי תיבות, ועתה נרחיב יותר בכללות העניין.

את המכתב הנ"ל הוא כתב לי בתאריך ט"ו טבת בשנתנו זאת, וז"ל מכתבו:

לק"י ט"ו טבת התשע"ט בש"ל.
לכבוד מרן שליט"א.

שלו' וברכה, אחדשה"ט, לפני כעשר שנים בקירוב פניתי לרה"ג הרב ב"צ רבינוביץ שליט"א בעל הפסקי תשובות ושאלתי אותו מדוע לא מזכיר מנהגי תימן בספרו? והשיב שלא ידוע לו הרבה מהם ואין לו ספרים על כך, ואם היה לו המנהגים לפניו היה מזכירם.

מיד שלחתי לו את כל ספרי מרן העיקריים, ואישר קבלתם. הוא שלח לו את הש"ע המקוצר, שולי המעיל, אולי גם את השו"ת עולת יצחק. פעולת צדיק למהרי"ץ.

מאז ועד עתה יצאו כמה כרכים חדשים ולא זכר שר. הוא מחפש היכן הוא מזכיר את ספרינו, והוא לא מצא.

בשבוע שעבר התקשרתי ושאלתי שוב על ענין זה, ולאחר דין ודברים ארוך – הוא ישב על שאלות ותירוצים, ימינה ושמאלה, מסקנת הדברים היא כך:

אם מישהו יעבור על הפסקי תשובות כסדר ויעיר המנהגים והפסקים בגליון הספר, הוא מוכן לתקן במהירות הבאות בעזה"י.

ואם כן אני פונה לכת"ר ומציע בפניו ענין זה ויראה כת"ר כיצד לפעול בענין.

הכו"ח בברכה ובכבוד רב.
ליאור מאיר מועלם. רכסים.

על כך דיברנו בזמנו, שצריך מישהו תלמיד חכם שייכנס לעובי הקורה וידאג לזאת. המחבר עצמו לא יכול לעשות את העבודה הזאת. כמו שכבר אמרתי, אני גם מעדיף שהוא לא יעשה זאת. זה לא כדאי, גם מפני העומס הרב שרובין עליו עלולים להיות חוסר דיוקים, וגם מתוך שהוא אינו מבין במנהגי תימן, הוא עלול לקשר דברים שאינם נכונים, ותלי תניא בדלא תניא, לכן עדיף שמישהו אחר יפעל בזאת.

האמת היא, שהעבודה אינה קשה כ"כ, כי כבר נדפס הספר אור ההלכה מאת ידידנו הרב מאיר ליאור לוי מירושלם עיקו"ת, על סדר המשנ"ב. אלא שיש עוד דברים שהתחדשו במשך הזמן, גם בשערי יצחק נוספו כל מיני דברים. גם צריך לדעת כיצד להלביש זאת על הספר פסקי תשובות, שהרי יש דברים שלא מוזכרים פה ומוזכרים שם. כדאי לשתול את הדברים בצורה נכונה.

הרב ליאור יצ"ו שלח אליו מכתב נוסף לפני כן, מחודש מרחשון השנה בזה"ל, לק"י כ"ז מרחשון התשע"ט.

לכבוד הרה"ג הרב שמחה ב"צ רבינוביץ שליט"א.
שלו' וברכה אחדשה"ט.

לפני כעשר שנים שוחחתי עם כת"ר בטל' ושאלתי מדוע מוזכרים בספרי כת"ר רק מנהגי אשכנז וספרד. לא רק הם, אלא אפילו מנהגי כל מיני חסידויות, ואפילו אלו שבסוף העולם, דברים אפילו שהם רק חומרות מסויימות, או עניינים וכו'. ואילו מנהגי תימן לא מוזכרים כלל. ובפרט שמנהגינו הם יסודות של תורה (הרבה מהם) משתלשלים מימות הגאונים ולמעלה בקדש מימות תנאים ואמוראים כידוע.

וכת"ר השיב לי שלא ידוע לו ממנהגי תימן ואם היה יודע היה מזכירם, וכבר אז שלחתי לכ' מספרי מו"ר פוסק עדת תימן הגאון הרב יצחק

מודים לה' ית' על העבר וצועקים ומבקשים על העתיד, ימים על ימי מלך תוסיף בבריאות איתנה עד זקנה ושיבה אמן ואמן. כן יהי רצון.

ישר כחו. הוא הדגיש את חשיבות המנהגים, וכמו למשל עניין חלוקת המוציא בליל הסדר [עליו הארכנו בעבר בכמה מקומות], שאלו דברים שהפוסקים לא ידעו ולא הבינו מפני מה צריכים שני זיתים. המנהגים שלנו הם שרשיים, ועל פיהם מתבארים הרבה דברים, ויש מכך תועלת עצומה.

כבר אמרנו כי הספר פסקי תשובות הוא מיוחד, למרות שפה ושם יש הערות וביקורת, אבל לפי גודל המלאכה, כך היה קשה לדייק. לצערנו קורה שאפילו כתוב הפוך ממה שכתוב במקור. אבל לפחות ב"ה יש כמו מפתח, וציונים היכן לעיין. אין ספק שהספר עצמו מצויין מבחינת הגשת הדברים, בפרט שהוא מביא מספרים שאינם על סדר הש"ע, הנהגות של יראת שמים ומילי דחסידותא וכו', אלא שהוא אספס וסידרם לפי הש"ע. זהו ספר נפלא מאד.

אבל על עניין הביקורת שמשמיעים עליו, כמו על אנשים וספרים נוספים שאינם מדייקים, כמו ששמעתי בשם אדם גדול שהתבטא ואמר כי הספר פסקי תשובות לא טוב, אין לסמוך עליו כי הוא לא מדויק, ראוי להביא בפניכם חידוש מפליא.

אפילו על בעל כף החיים, היו טענות. כיום הספר כף החיים מקובל ומפורסם כ"כ, עד שכמעט וכל מי שעוסק בהלכה לא זו ממנו. ולכן התפלאתי לראות שהגאון רבי יוסף ידיד הלוי זצ"ל, שהיה ממש בן דורו, וגם היה בירושלם עיקו"ת יחד עמו, כעס עליו מאד. ממש מדהים.

בספר ברכת יוסף [אות ה' סי' מ"ז] דן הגר"י ידיד הלוי האם בשביל ברכת הטוב והמטיב צריכים לשתות קודם רביעית, וכמה שיעורו. ביאור העניין הוא, שאדם המקבל יין היותר משובח

רצאבי שליט"א, וכמדומני שנתקבלו הספרים ומאז ועד עתה יצאו כבר לפחות ג' כרכים חדשים מספרי כת"ר ולא מצאתי אפילו ברמז זכר למנהגינו. (אח"כ התברר שבקצת מקומות הוא כן הביא, כדלקמן בשיעור הבא בל"נ).

יואיל נא כת"ר להודיעני דבר, ואם אפשר שיתוקן הדבר לכל הפחות במהדורות הבאות. הכו"ח בכבוד רב. ליאור מאיר מועלם. רכסים.

בסופו של דבר, המסקנא מכל זה, היא כפי שאמרנו מקודם.

הוא מסיים את מכתבו הקודם בהערה זו, נהניתי הנאה שלימה לשמוע אתמול בשיעור רב ותלמיד מהו, ואיך זה משליך על מסורת אבותינו ומהי רום מעלתה של מסורת זו. זה הוסבר בטוטו"ד. אמנם ניכר שהדבר סובל אריכות, אך יסוד הדברים הובן היטב.

זה היה השיעור של מוצש"ק ויחי, אז הרחבנו על עניין שימושה של תורה. רציתי להרחיב יותר, כיון שזה נושא שסובל אריכות, אבל לא היה פנאי. זה המושג עד כמה חשוב הלימוד מפי הרב, שאין מספיקים הספרים, וגם לא דיסקים וקלטות וכיו"ב, אלא לימוד תורה ישירות מפיו של הרב, שזה הקשר לתורה, וכך הוא לומד ויודע גם את כל ההלכות וההנהגות למעשה.

בע"פ הוא הוסיף לי שלא יבינו זאת רבים, רק מי שבקי ושומע את השיעורים שלנו, ומכיר את הספרים. מי שבדרך שלנו, יכול להבין זאת יותר טוב. כנראה מי ששומע זאת לראשונה לא יבין את הדברים כראוי, כי בשביל להבין היטב, צריכים להיות בתוך העניינים, ולהכיר את הנושא. אי אפשר מתוך פרט אחד להקיף את הכל.

מוסיף הרב ליאור מעלם יצ"ו, יש בשיעורי הרב שליט"א יסודות של תורה, העמדת הדת על תילה, ושימושה של תורה, ברוך הוא וברוך שמו שזיכה עדתנו לחזות.

מהיין הקודם ששתה מברך לפניו ברכת הטוב והמטיב. מקודם הוא בירך בורא פרי הגפן, ועתה הוא מוסיף לברך הטוב והמטיב. יש בברכה זו כמה חילוקי דינים, והתעורר עוד ספק, האם מברכים הטוב והמטיב דוקא כששתו מהיין הראשון רביעית, או שגם אם שתו ממנו כלשהו מתחייבים בברכה זו.

וכתב בספר ברכת יוסף שם, נראה לי שבודאי א"צ שום שיעור, דלא אשתמיט שום פוסק ראשון או אחרון דלימא הכי, דלענין ברכת הטוב והמטיב צריך שיעור. וגם דלא מצינו שיעור אלא לענין ברכה אחרונה, אבל לברכה ראשונה אין צריך שום שיעור, וברכת הטוב והמטיב היא קודם שישתה במקום ברכה ראשונה של בפה"ג.

עתה תשמעו דברים קשים מאד שהוא כותב אח"כ, אך ראו עיני דרך העברה, בספר אחד אחרון חכם אחד בזמנינו מאסף על ש"ע או"ח, והוא כף החיים, שכתב בסימן קע"ה סעיף ב' שכתב שם וז"ל, נראה פשוט, כיון דמברך להשי"ת על הטבה, צריך להיות בו שיעור. ולפי שיש פלוגתא בשיעור שתיה להתחייב בברכה אחרונה, א"כ אין לברך הטוב והמטיב אלא א"כ שתה מן הראשון רביעית וגם מן השני שתה רביעית בבת אחת, ואח"כ ראיתי שכ"כ מסגרת זהב על הקיצור ש"ע סי' מ"ט אות א', ועיין או"ח אות א', שכתב בשם א"א מהגה"ק דאפשר מלא לוגמיו סגי, אבל אין נ"ל להקל. עכ"ד המחבר הזה, ידעתיו שכותב כל מה שעולה בשכלו ובסברתו. מדהים.

חושבני שמה"ר יעקב חיים סופר לא למד בבתי המדרש עם חברים תלמידי חכמים, יחד עם חברותות, אלא לבדו, מתבודד, לכן זה קצת הפריע לאותו הרב, כיצד הוא כותב את כל מה שעולה לך בראש? אם יש לך דברים לומר, תשב עם תלמידי חכמים ותברר אותם. בעל כף החיים ישב ולמד לבדו בבית מדרש שושנים לדוד בירושלם עיקו"ת, ושם היה בעלייה מחבר

לבדו את הספר במשך כל השבוע, בקדושה ובטהרה.

הוא משיג השגה קשה מאד. ואין כדאי להשיב על דבריו, וכמה פעמים הראוני ששגג שגיאות גדולות בספרו הנ"ל, ולפעמים מהפך אפילו בהעתקה משמעות דברי הספר שמעתיק. אמרתי אם כן, אפילו על בעל כף החיים יש השגה חמורה כזו, מה לנו מה נלין על הפסקי תשובות? כנראה שהאמת היא שאנו רואים כמעט בכל הספרים שמעתיקים איזה דברים, ולא דייקו.

אפילו מהרי"ץ [בשו"ת פעו"צ ח"ב] משיג קשות על בעל השתילי זיתים שהוא כותב דברים שאינם קשורים האחד לשני. וכהנה וכהנה כל הדורות, וספרים רבים, עם התפרסם. על זה אמר דוד המלך (תהלים י"ט, י"ג), שְׂגִיאוֹת מִי יִבִּין מִנְּסֻתָּרוֹת נֶקְנִי. מובן כי כל הספרים לא נמלטו מהשגות. ממילא מה שמוצאים ספר העתקות שאינו מדויק, זה לא מום. כי אם כן, הרי זה מום ח"ו גם בספרים החשובים מאד.

אלא שמצד שני אנו צריכים לדעת שלא לסמוך על מה שהכף החיים מעתיק בעצימת עיניים, שבודאי זה מדויק, כי מי יודע?

אומר עוד הגר"י ידיד הלוי, ומכ"ש היכא שמכריע איזה דבר מדעתו, שעפ"י הרוב אין לסמוך כלל על דבריו. ומי שאינו חכם בעיון ואין לו בקיאות בפוסקים, אסור לסמוך על ספרים כאלו בלי ספק.

ואני אין דרכי ללמוד ולהשיב על ספרי מחברים היותר אחרונים, רק בזה, לא עליו אני משיב, ותמה במה שכתב מסברא שהוא דבר פשוט, כיון שמברכין להשי"ת על הטבה צריך שיעור שתייה, דמה פשיטות היא זו? וכי לא נקרא הטבה אלא עד שישתה שיעור ברכה אחרונה, ואיזה סברא היא זו? והלא לא נתקנה הטוב והמטיב על היין, אלא מפני שהוא סועד, ואית ביה שמחה קצת, וגם אפילו פחות מרביעית יין

שערי יצחק – השיעור השבועי

באמת קראו לו לרבא כמו שהם קוראים אותו?? קראו לו רבי? מדוע הם אומרים כך? במקום שיגידו כמו שצריך, אָמַר רַבָּא, הם אומרים באופן לא נכון כלל ועיקר. [הערת העורך: במלים אלו, וכן המלים דלהלן כיוצא בהם, אין אפשרות להעתיקם כמו שהם נמסרו בשיעור בע"פ, והכי רצוי לשמעם מפי מרן שליט"א, מדקה חמשים ואילך].

מדוע צריכים לחקות את דרכי הלומדים האשכנזים, שאינם מבטאים נכון אפילו את שמות המסכתות? כמו לדוגמא, מסכתות פְּרָקוֹת. וכי באמת היא נקראת פְּרָקֶס? ברוכעס? וכי מסכת שֶׁבֶת נקראת כפי הגייתם? שְׁאָבֶס. [אין אני מדבר על האשכנזים, אלא על התימנים שלומדים עמם ומחקים אותם]. ומהי כתובות כפי שהם קוראים, כאילו שהבי"ת רפויה וכו'. פְּסוּבֶס. הרי מסכת זו נקראת מלרע, פְּתָבוֹת, והבי"ת בדגש חזק ובחולם.

ומהי מסכת עֶרְכִין? במקום לומר עֶרְכִין כהוגן. ולא רק זה, כי בתחילת המלה עם ביטוי העי"ן, הם משנים לגמרי וקוראים כאילו יש שם אל"ף. ומה עם מסכת נדה, שנראה כאילו הם מוסיפים אות יו"ד אחר הנו"ן? נִידִי. ולהיכן הדגש בדל"ת נעלם? במקום לומר כמו שאנו מבטאים בצורה המדויקת ביותר, שהדגש החזק נשמע כראוי. אגב, הדגש החזק נעלם אצלם גם בקריאת התורה, ובתפילות.

אין כמו הנוסח התימני, ובשביל זה לבד צריכים להקים ישיבה תימנית. שלא נישכח ח"ו המסורת הנכונה. שיהיה גרעין חזק, לדורות הבאים.

יש כנראה כאלו שחושבים, שחייב לומר כמו שהם, כיון שחייב אדם לומר בלשון רבו. כך למדתי בישיבות, וכך אני צריך לבטאות.

אבל תחילה צריכים לברר, מדוע בכלל צריך התלמיד לומר כלשון רבו? למה צריך לומר כמו שהם קוראים למסכת ברכות ושבת בשיבוש הידוע? "מקנה" לטבילה, הם אומרים אותו

סעיד הלב, ואדרבה פורתא הוא דסעיד דקאמר היינו אפילו פחות מרביעית.

אלו הם דבריו. ומה שמפליא עוד, שדוקא בהלכה זו שהוא מצא לנכון להתקיף כ"כ את בעל הכף החיים הסובר שאין לברך אלא בשתה רביעית, ודוקא שם חלקו עליו. כנראה שהוא עסק באותו הנושא, והחליט לכתוב עליו. ואפילו הכי הרבה מסכימים לדינא עם בעל כף החיים. אפילו הרב אור לציון, שכבר ראה את השגתו, כתב גם לדינא כמו שהכף החיים סובר. עוד אחרונים דנים בזה וכמובא בספר הלכה ברורה, ומה שמסיק הברכת יוסף אינו פשוט בכלל.

אני אומר זאת רק בכדי לדעת צד שני למטבע, שאחרי ככלות הכל, בודאי שצריכים לכבד ולהעריך את בעל הפסקי תשובות. וירבו כמותו בישראל.

המשך בעניין חשיבות העברת מסורת הגיית התורה בגירסא נכונה, והתייחסות לבחורי ישיבות או אברכים הגורסים לימודם כפי שלמדו אצל האשכנזים מטעם שאדם מדבר בלשון רבו.

עכ"פ מה שדיברנו אז בשיעור ויחי הנ"ל, וכבר ב"ה הוא הודפס, והדגשנו עד כמה חשובה המסורת, וכי אפילו בשביל זה לבד חשובה הקמת הישיבה לתימנים. מסירת התורה, עצם התורה, הלמדנות של התורה.

אני אומר תמיד כי כשאני מדבר על ישיבה לתימנים, אין כוונתי ח"ו לרמה נמוכה, אלא לפחות ברמה של ישיבת פוניבז'...

אבל בעיקר התכוונתי שצריכים לקחת ולשמר את אחד מהדברים המיוחדים שהקפידו עליהם אבותינו נע"ג, על הגירסא, על הקריאה הנכונה.

היום למדו האנשים בישיבות האשכנזיות, ויש שחושבים שאם הם לא אומרים "אָמַר רַבָּא" בהגייה האשכנזית המפורסמת, זה לא טוב. וכי

מלעיל (ועם סגול תחת הוא"ו, דליתא, אלא הוא בקמץ, מְנָה).
 אבל אולי היה מקום לטעון, הרב שלי כך אמר, וצריכים לומר כלשונו.

בהמשך נאריך בזה יותר בעז"ה, נסביר כי זו צורת מסירת התורה איש מפי איש עד משה רבינו מפי הגבורה.

אבל פה בכלל צריכים לדעת מדוע האשכנזים אומרים מבטאים את כל המלים מלעיל? מדוע הם אומרים "שבת" מלעיל, וכן "בְּרִכּוֹת", גם "מְנָה", וידוע איך הם אומרים, מְנָה, בשיבוש גמור. במקום מְנָה. מדוע זה כך? האם אתם יודעים למה זה כך?

התשובה היא ידועה ליודעים. כיון שכך זה בשפה הרוסית. הם פשוט דיברו בלשון רוסיה, כשהם עלו לארץ. להבדיל, הליטאים, גם אלו שלצערנו פרקו לגמרי עול תורה ומצוות דיברו כך בעבר.

בזמנו, אפילו ראש הממשלה הראשון שהיה פה במדינת ישראל בימים ההם, זקן אשמאי, כפי כל הפירושים, גם הוא דיבר מלעיל. השפה שלהם היא כך.

מדוע הם קוראים הכל מלעיל? חושבני שיש בזה רמז, שהם רוצים להשתלט על כל העולם...

אולי הם לא חושבים על זה, אבל זה מה שמונח להם בשפתם, בתת מודע.

בכל אופן ברור שצורת ביטוי מלעיל, מגיעה מהשפה הרוסית.

ומה אתה אומר כעת, שצריך לומר כלשון הרב שלמדת אצלו את צורת הביטוי הזו. כך צריך לומר כי הרב לימד אותך כן. קבלת מסורת תושבע"פ היא איש מפי איש עד משה רבינו

ע"ה מפי הגבורה. אבל בנ"ד, זה "איש מפי איש", עד רוסיה...?

האם זו המסורת שאותה אתה משמר? ברור שאין בזה שום קדושה.

צריכים לדעת מה שאומרת המשנה באבות [פרק ה'], ארבע מדות ביושבי לפני חכמים, ספוג ומשפך משמרת ונפה. ספוג, שהוא סופג את הכל. משפך, שמכניס בזו ומוציא בזו. משמרת, שמוציאה את היין וקולטת את השמרים. ונפה, שמוציאה את הקמח וקולטת את הסולת.

ישנו אחד שנכנס לשיעור, והוא לא מבין מעיקר השיעור כלום. קולט רק את הדברים שאינם עיקריים. הם הרב אמר בשיעור איזו עקיצה, או משהו מיוחד, ביטוי מעניין, את זה הוא קולט. את השיעור עצמו הוא לא הבין. הבין רק את הדברים הטפלים. הוא בבחינת משמרת.

וישנו אחד שנכנס לשיעור, והוא בבחינת נפה, שמוציאה את הקמח, וקולטת את הסולת. זהו תלמיד מיוחד. אנו אומרים לו, אם זכית ולמדת בשיבה מיוחדת, לעלות ולהתעלות, לשבת בחבורת תלמידי חכמים, אשריך ואשרי חלקך, אבל תקלוט דוקא את הסולת, ותפלוט את הפסולת.

אינך צריך לחקות את צורת הביטוי של רבך, כיון שהוא לא למד, ואין לו את המסורת המדויקת כמו שיש לנו. כבר אמרתי כי המסורת הזו אינה מגיעה למשה רבינו. היא מגיעה רק עד רוסיה, ליותר מזה היא לא מגיעה לשום מקום.

אודות תלמידי חכמים המזלזלים ח"ו בהוריהם בני הדור הקודם כיון שאינם למדנים גדולים.

אבל צריכים לדעת משהו חשוב נוסף.

רבים מבני הדור שלנו שלא גדלו עם הורים תלמידי חכמים, ובבית הם ראו הנהגות של אנשים פשוטים, נוטים לזלזל באבותיהם. הם

ומתוך כך הם נהיו בעלי בתים פשוטים. דרכם של אותם אברכים היתה לזלזל בהם רח"ל.

ונורא הסיפור, מה שקרה אח"כ...

תשמעו את הסיפור, כפי שמצאתיו בעלון אפריון שלמה פרשת ויצא ט' כסלו ה'תשע"ט.

היתה תקופה בה נפטרו כמה אברכים חשובים בכולל חוץאיש. הם היו אברכים למדנים גדולים. כנראה שהם מתו ברציפות, והרגישו שיש פה דין שמים, וזה לא לחנם.

ניגשו לסטייפלר. אולי צריך עצרת התעוררות, אולי אסיפת חיזוק בתוך הכולל... אולי צריכים לתקן מה לא בסדר בתוך הכולל, לחפש מה חרי האף הגדול הזה (דברים כ"ט, כ"ג).

אמר להם האורים ותומים, זו לא צרת הכלל, אלו האברכים. הם אשמים. אין פה שום גזירה, הם מתו בעוונותם. ממש הפלא ופלא.

כדאי שתקשיבו מה הסטייפלר ממשיך לומר להם. הוא הכיר את האברכים ההם, וידע מה המכנה המשותף של כולם.

האברכים הללו הם בנים לפליטי שואה. אותם אברכים צמחו והתעלו עד למאוד, אבל ההורים שלהם בעלי בתים פשוטים. הנפטרים הללו התייחסו אל ההורים שלהם מעט בזלזול.

"אנחנו גדולים, וההורים שלנו..." וחלה עליהם הקללה 'ארור מקלה אביו ואמו'.

לא צריך עצרת התעוררות, ולא חיזוק.

פחד פחדים.

כך הוא אמר באופן מידי, זו היתה הבעיני שלהם, והם מתו בעוונם. הלכו לעולמם, וזה התיקון שלהם. תנצב"ה. ברוך ה' שעל הנשואים אין משהו שהם צריכים לתקן. ממש מדהים. אסור לזלזל אפילו בלב.

מזלזלים לגמרי בדור שעבר ואומרים כי היה להם רמת לימוד נמוכה. מי שלא גדל אצל תלמידי חכמים, הרי הוא בכלל יותר גרוע, ובכלל אינו מחשיב את המסורת שלנו.

להם אני אומר, כי צריכים לבחון את הדברים במאזני צדק.

ברוך ה' שזכה דורנו, ורבו אפשרויות הלימוד, עד שאין אפילו מה להשוות לבני הדור שעבר, הן בכמות והן באיכות. גם מבחינת כמות הספרים, וגם מבחינת זמן הלימוד הרב. בדור שעבר לא היו ישיבות שיכלו להחזיק תורה וישקדו על התורה יומם ולילה.

אלא שמאידך גיסא צריכים תמיד לקחת בחשבון שלאבותינו היו קשיים עצומים, ובפרט אצלינו, גלות תימן. היא הגלות הקשה מכל גלויות ישראל האחרות.

הדור הזה אפילו לא מתאר לעצמו איזה קשיים עברו אבותינו. בתוך איזו אומה קשה הם ישבו. כמה צרות היו להם. קשה מאד לתאר זאת, למי שלא שמע ולא ידע. אולי כשיצא לאור הספר "קורא הדורות", יקבלו בני הדור החדש קצת מושגים לדעת בתוך איזה עם טפש ורשע חיו אבותינו. כמה צרות שהם עשו ליהודים. כמה הכאיבו להם, וכמה הדאיבו את לבם. **אוֹיֵה לִי כִּי גִרְתִּי מִשָּׁךְ, שְׁכֵנֹתִי עִם אֶהְיֶה קָדָר** (תהלים ק"ב, ה'). סבלו קשה מאד.

וצריכים לדעת זאת, ולהבין כי למרות כל הקשיים והנסיונות העצומים, הם ישבו ועסקו בתורה, אהבו את התורה, והגיעו להישגים עצומים לפי המצב שלהם. אם כן אזי ח"ו מי שמזלזל בהם, זה חמור מאד.

ראיתי מספרים על הסטייפלר שהיו אנשים בכולל חזו"א בזמנו בנים של ניצולי שואה, והם נטו לזלזל בהוריהם. אותם ניצולי שואה היו בסכנת נפשות תמידית, ועברו מלחמות קשות,

בספר ארחות יושר ערך כיבוד אב ואם [אות י"ד דף מ"ח] כתוב משהו דומה לזה, רק נקדים נקודה חשובה משם, לפני שנגיע לזה.

לפעמים נשמע לאנשים כאילו מצות כיבוד אב ואם היא כאגדה, או משהו מדרכי החסידות, ולא יודעים את הלכות כיבוד אב ואם, שהם אינם מדרשים, כביכול תוספת קדושה, אלא הם ממש גופי תורה.

וכך כתב שם הארחות יושר, כבוד אב ואם הוא מחמורה שבחמורות, וכמ"ש בגמ' (יר' פאה פ"א ה"א) מצוה חמורה שבחמורות זו כבוד אב ואם וענשה מפורש בתורה למען יאריכון ימך כו' מכלל כו' (עי' חולין ק"י ב' וברש"י ד"ה שמתן) מלבד הענשים הנוראים לעת"ל, עד שר' יוחנן אמר (קדושין ל"א ב') אשרי מי שלא חמאן, ואמרו בגמ' (שם ל' ב') הוקש כבודם לכבוד המקום, וכל המצער אביו ואמו, כאילו ציער את השכינה (שם ל"א א').

עתה תשמעו דבר מפליא המובא שם, וכמו שהאדם מתנהג עם הוריו, כך בניו יתנהגו עמו. וזה מהדברים שרואים גם בזמנינו, ונכ"כ בסי' פלא יועץ ערך כאו"א ועי' מגילה (י"ז א') נמצא יוסף שפירש מאביו כ"ב שנה כשם שפירש יעקב אבינו מאביו ועי' מס' שמחות פ"ב.

הרבה לא מבינים, מדוע הבן שלהם כך מתנהג. אבל זכור נא, מה אתה עושה לאביך...? גם יעקב, לא במרד ולא במעל הוא עזב את אביו. סכנת נפשות מעשו. ועוד, הם שלחו אותו. ובכל זאת התנהגו עמו מן השמים מדה כנגד מדה.

ובזמן החזו"א זצ"ל היה בבני ברק אחד שאמרו עליו שאין מתנהג עם אביו כראוי, וכשאביו נפטר, אחר כמה שבועות, (הבן) מת פתאום. והוא היה צעיר ובריא.

מה קרה? אמרו, שאביו תבעו לדין. הוזמן לבית דין של מעלה.

גם היום, יש אחד שלא התנהג עם אביו כשורה בחייו, ואח"כ יצאו בניו לתרבות רעה רח"ל אף שהוא ת"ת. וכן יש כאלו לרוב, והרוצה לראות רואה. השי"ת יצילנו מכל זה.

מי שחושב כי כל העולם הוא הפקר, ואפשר לעשות מה שרוצים, לא יראה כלום. אבל מי שמבין עניין, שם לב לזאת. השי"ת יתברך יצילנו מכל זאת. חזי מאן גברא רבה דקא מסהיד.

בספר טיב הקהילה [פרשת פינחס דף תקצ"ג] כתב כך, ושמעתי על הג"ר חיים שמואלביץ זצ"ל, שפעם נשאל על ידי אחד מן האברכים שהיה תלמיד חכם גדול ומופלג בתורה, ואביו היה איש פשוט מאד, ושאלתו בפיו עד כמה מחויב הוא בכבודו של אביו? אביו בקושי יודע לקרוא תהלים, איש פשוט, עד כמה, ועל מה, אני אכבד אותו?

נענה אליו ר' חיים ואמר לו, שאופן הנהגתו עם אביו צריך להיות ממש באותה צורה שהיה מתנהג עם רשכבה"ג. זאת אומרת שצריך הוא לשער בעצמו כאילו הוא בנו של גדול הדור ורבן של כל בני הגולה, ובהתאם לכך צריך להתנהג אליו בכל הליכותיו, במחשבה דיבור ומעשה.

ויה"ר שנזכה לקיים את כל המצוות בשלמות ויהיו כל מעשינו לרצון לפני אדון כל, אכ"ר.

המחבר לא הסביר פה את הנקודה היטב, אבל זכורני שראיתי בספר שיחות מוסר, שהסביר יותר את הפירוש, כי לכאורה זה תמוה. כיצד יכול אדם תלמיד חכם, בעל מדרגות רוחניות גבוהות, לכבד את אביו שהוא איש פשוט? על מה הוא יכבד אותו?

אומר שם הגר"ח שמואלביץ, כי לכל אדם יש איזו נקודה שבה הוא גדול הדור. תמיד יתכן איזו מצוה ומעלה מיוחדת, שבה הוא עדיף על כל האנשים האחרים. בדבר זה האב הוא גדול הדור.

שאלה מהקהל: למעשה מה יש לנהוג לגבי נישוק הבת, עד איזה גיל אפשר להתיר זאת?

תשובת מרן שליט"א: עד גיל תשע. והכי הרבה, עד גיל אחת עשרה.

שאלה מהקהל: יש הרבה בזמננו שאומרים כי בשביל להציל את הבת צריכים לנהוג עמה בדרך קירוב גם יותר מגיל זה?

תשובת מרן שליט"א: זה בהחלט יכול להיות. על זה אני מדבר. אם זו שאלה של פיקוח נפש, אפשר להראות לה אהבה וחובה זו.

אבל בעיקר צריכים לדעת שאין הכרח להראות אהבה דוקא על ידי החיבוק והנישוק, באופן גשמי.

כבר אמרנו מקודם שלא הפקענו את ההיתר, ויש למתירים על מי לסמוך. אפשר שבשעת הצורך יש מקום להקל. אולם אם האדם מרגיש מכך הנאה, הדבר אסור, ואפילו לילדה קטנה. משא"כ אם החיבוק והנישוק רק למטרה זו, יש יותר מקום להקל.

ק"ו שאינני מדבר על בנות עם בעיות נפשיות, שהן צריכות את החום הזה, וזקוקות להרגיש את הקרבה הזו בשביל שהן לא ינשרו. זה יכול להיות, אבל זה תלוי בטבען.

זה גם תלוי מלכתחילה, איך שמרגילים אותם. אם מרגילים בחיבוק ונישוק, ופתאום מפסיקים, זה מפריע. **כָּל עָרוֹם יַעֲשֶׂה בְּדַעַת** [משלי י"ג, ט"ז].

שאלה מהקהל: לפי מה ששמעתי מצוי כשהבנים הצעירים חוזרים מהשיבה קטנה, רוצה האם לנשקם, האם גם זה אותו הדבר?

תשובת מרן שליט"א: כמו שאמרתי קודם שיש למיקל על מה לסמוך. אבל אם ידעו שאסור, הם ישתדלו להראות אהבה וחובה בדברים אחרים.

צריך הבן להתבונן ולחשוב היטב על אותה הנקודה, וממילא תהיה לו הערכה אמתית לאביו. לא שיטעה את עצמו, כאילו שאביו הוא אכן רשכבה"ג. אלא יקח את אותה הנקודה שהתייחדה אצל אביו, ואותה יעצים וידגיש, וכך יעריך את חשיבות אביו כמו שצריך.

הנני רואה שהזמן קצר, ולמרות שרציתי עוד לדבר על מה שאמרנו מקודם בקצרה, בעניין חייב אדם לדבר בלשון רבו, להביא את המשנה במס' עדיות על מלוא הין מים שאובים וכו', שם מביא מהרי"ץ כי יש טעות בפירוש המשנה המועתק, וזה גם קשור למה שדיברנו עוד מקודם בעניין פירוש המשנה לרמב"ם בלשון ערבי, אבל כיון שזהו נושא ארוך נשאר זאת בל"נ לשיעור הבא. גם את הנושא האחרון הייתי רוצה לסיים, אבל אין רצוני להטריח על הציבור, וכיון שבכל מקרה לא סיימנו, נניח זאת לשיעור הבא אי"ה. לכן אם יש למישהו אי הבנות בקשר למה שכבר דיברנו, שישאל כעת.

שו"ת הציבור.

שאלה מהקהל: הפסקי תשובות והכף החיים הם לא קשורים זה לזה, הוא חסידי והוא ספרדי.

תשובת מרן שליט"א: מי שהתווכח עם הכף החיים, הוא הגר"י ידיד הלוי, והוא לא אשכנזי אלא חלבי, מארס צובה. והכה"ח הוא עיראקי. עלה לא"י מבגדאד. לא שאלנו מדוע הכה"ח לא מביא את מנהגי התימנים. רק דיברנו על הספר פסקי תשובות ללא קשר לתימנים, שהוא יכול לכתוב לפעמים בשם הברכי יוסף שאסור, וכשתפתח את הברכ"י תראה שהוא מתיר. למשל. או הפוך.

ולגבי הטענה על הפסקי תשובות שהוא לא מביא את מנהגי תימן, זה לא קשור לטענה על הכף החיים, רק השווינו את הדרך של ציטוט הספרים. זו היתה הסתכלות על ספר פסקי תשובות, בלי קשר למנהגים שלנו.

אספר לך מה היה אתי. כשחזרתי פעם מהישיבה, אאמו"ר הכין לי כוס תה. אני הייתי ממש נדהם. כך הוא היה מראה לי שהוא מכבד ומחשיב אותי שאני לומד תורה. ממש הפלא ופלא. גם בשנותיו האחרונות, הוא היה אומר לי גם אל תבוא לבקר אותי, אתה תלמד, תמשיך לחבר ספרים. אינני זוכר אפילו נשיקה אחת. גם לא מאמי תנצב"ה.

אבל אלו אנשים במושגים אחרים, ותלוי בעיקר איך בנוי הבית. יש כאלו שהתרגלו לנשיקות בתוך המשפחה, ולהם קשה להיפרד מזה. לכן צריכים לבנות מלכתחילה את הקשר בבית לא בצורה זו. עניין אהבה וחיבה אינו חייב להתבטא בצורה כזו בפועל, אלא בהנהגה ובחיוך, להראות פנים שוחקות, זה גם מראה שאוהבים. אבל אם אין עצה ואין תבונה, וח"ו זה עלול להזיק, אין הכי נמי. זה עניין שיתכן להגיע אפילו למצבי פיקוח נפש ח"ו. לכן צריכים לעשות בחכמה. ואם אפשר, לא ע"ג הבשר, אלא בהפסק בגד.

שאלה מהקהל: מה ההלכה למעשה לגבי הטוב והמטיב, האם צריך שיעור שתיה?

תשובת מרן שליט"א: קשה להכריע במחלוקת אחרונים זו. בכל אופן לא עיינת. ובלאו הכי בכל עיקר ברכה זו יש הרבה קולות, לכן כדאי לצאת מהספק. באור לציון פסק כמו הכף החיים, שדוקא אם שתה רביעית מברך, וכך פסקו עוד אחרונים. כמו בספר הלכה ברורה.

הדבר ממש מעניין, שדוקא בנושא הזה שהוא חשב שיש לו תפיסה והשגה גדולה על הכה"ת, דוקא שם לא הסכימו עמו.

שאלה מהקהל: זכורני בשו"ת מהרי"ט צהלון שהיה באותו הדור של מרן הב"י, לגבי דין הנוגע להל' שבת, שהוא אומר כנגד מרן הבית יוסף, ראיתי באיזה ספר קיצור אחד שיצא היום.

תשובת מרן שליט"א: דומני אפילו שהוא נחשב תלמידו. והיה אפילו משהו שאמר על מרן הב"י, שהוא מאסף.

אבל עכ"פ צריכים לדעת שהם אמרו זאת מתוך ריתחא דאורייתא.

מי שיקלוט את המשפטים אלו, הוא בבחינת משמרת. הוא תופס רק את הטפל, ואינו מבין כי אותם הגדולים שאמרו זאת, היה זה מפני שכאב להם. לא שהם חיפשו להעליב או לפגוע בשני. אמיתות התורה כאבה להם כ"כ, עד שנזעקו ואמרו, כיצד אתה יכול לכתוב כך? איך אתה יכול להביא את המגן אברהם, בזמן שהוא בכלל לא התכוון למה שאתה אומר? זה כאב להם. לא לצאת מהשיעור רק עם זה.

אבל בסופו של דבר ספר כף החיים היום הוא בכותל המזרח של כל אוצר ספרים מכובד. ואין ספק שהוא זכה וזיכה את הרבים, זכותו תגן עלינו אמן.

הערה מהקהל: הנכד של הגר"י ידיד הלוי חי היום, והוא חילוני. הבן שלו, מנחם דוד, היה עוד בסדר, שומר תורה ומצוות, היה עסקן ציבורי, ניהל קהילה ובית כנסת בתל-אביב. אך לא בנו. לעומת זאת, הנכדים של כף החיים הינם ת"ח, ראשי ישיבות.

תשובת מרן שליט"א: אכן יתכן. מי יודע החשבונות ודרכי שמים. מאד עמקו מחשבותיך. צריך לחזק את הילדים לאהבת תלמידי חכמים ולכבדם. לא לבקר אותם. זה משפיע לרעה על חינוכם. ומי יודע? ה' ירחם. עמו ינחם. על יד מנחם. בקרוב בב"א.

שובו בנים שובבי"ם